

Apor avslöjar spioner

Under andra världskriget var Sverige förskonat från stridshandlingar och åtminstone officiellt neutralt. Detta gjorde vårt land till en spelplats för underrättelseagenter från många olika länder. De spionerade på Sverige, men minst lika mycket på varandra.

Givetvis förekom agentverksamheten i Stockholm, men också i många andra städer. Gävle var inget undantag.

Under kriget fanns den Allmänna säkerhetstjänsten som ungefär var en föregångare till dagens SÄPO. Inom säkerhetstjänsten fanns bland andra radiokontrollavdelningen, RKA. Där, liksom säkert inom den militära underrättelsetjänsten, antog man att det förekom en hel del illegala radiosändningar i landet. Men man hade inte någon bra teknik för att avslöja dessa sändare.

Brittisk agentutrustning från 1940-talet.

Sovjetisk agentsändare.

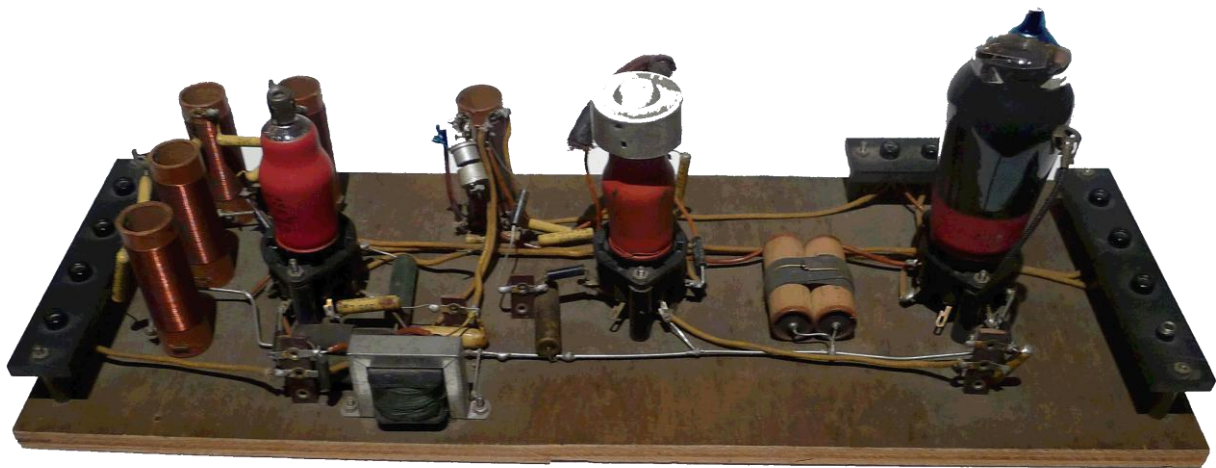
Sovjetisk agentutrustning byggd i Sverige

Vid Svenska Radioaktiebolaget fanns en skicklig radioingenjör vid namn Bertil Arvidsson. Han åtog sig uppdraget att för RKA:s räkning utveckla en teknik för att avslöja spionsändarna. Och det är nu som aporna kommer in.

Nej, det här handlar inte om djurgruppen apor ! Det handlar i stället om en för 1940-talet avancerad radioteknik. Arvidsson utvecklade en ny mottagartyp - aperiodisk kortvågsmottagare. Den kallades populärt för apa.

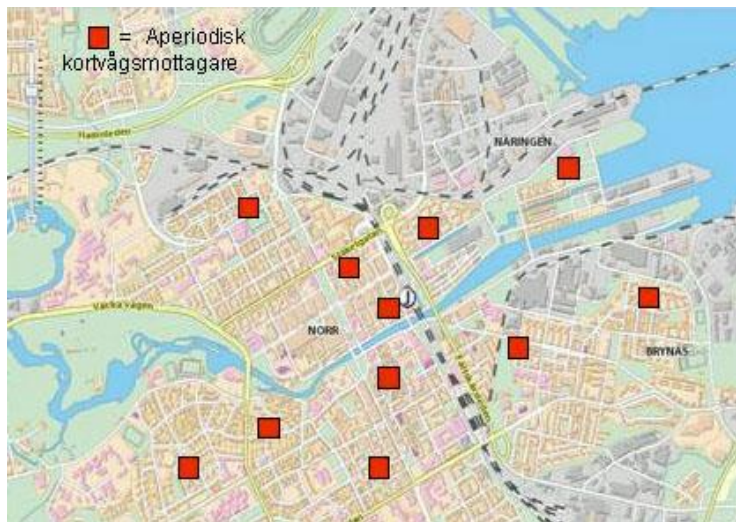

När vi vanligen använder en radiomottagare ställer vi in den på önskad frekvens och vi kan då endast höra det som sänds på just den frekvensen. Men aporna var så konstruerade att de tog emot alla sändningar inom hela sitt frekvensområde (t.ex. 1 - 20 MHz). Detta gjorde att man inte behövde veta på vilken frekvens en spion sände sin information. Räckvidden berodde bland annat på antennen men kunde åtminstone vara 500 meter. Det här var en teknik som Sverige troligen var ensam om under kriget. RKA lät bygga ett stort antal aperiodiska kortvågsmottagare, APKVM.

Prototyp till en aperiodisk kortvågsmottagare

Ett stort antal apor placerades ut i Stockholm och i andra städer där man misstänkte främmande agentverksamhet. Ett tiotal apor placerades ut i Gävle. Antenner sattes upp på hustaken, ofta maskerade till åskledare. Med hjälp av aporna kunde man få veta när och ungefär var spion-sändningar förekom. Med kortvågsspejlar kunde man sedan ta reda på exakt var en viss illegal sändare fanns och spionen kunde gripas.

Så här kan det ha sett ut i Gävle under andra världskriget.

[Läs mer om denna spännande historia.](#)

Olle Larsson